

METSÄHERRANA KESKI-POHJANMAALLA haukuttuja herroja ja arvostettuja edistysmiehiä

Palataan aikaan, jolloin metsähallitus marssitti ensimmäiset metsänhoitajat Suomenmaan ja Keski-Pohjanmaan kruununmetsiin. Tuolloin lähes 150 vuotta sitten metsänhoitajat olivat vielä metsäherroja — mutta miten herrat otettiin tällä alueella vastaan?

Heti 1860-luvun alussa Keski-Pohjanmaalle tuli joukko nuoria ja ruotsinkielisiä metsähallinnon virkamiehiä valvomaan kruununmetsiä eli nykyisiä valtionmaita. Eniten heitä tuli Pohjois-Suomeen. Miehet otettiin vastaan toiveikkaasti myös sanomalehdissä: ”*Metsäherroilta toivomme*

saavamme hyviä neuvoja sillä niitä nyt kaivataan ja hyvät neuvot auttavat aina”.

Metsänhoitajat eivät arvanneet tullessaan uusiin ja suuriin hoitoalueisiin, mikä olisi heidän arkensa. Lapissa metsänhoitajan hallittavaksi tuli jopa miljoona hehtaaria maita. Keski-Pohjanmaan hoitoalueiden koko oli keskimäärin vain 100 000 hehtaaria. Kalajokilaakson kruununmetsiä hallittiin aluksi Nivalasta tai Haapajärveltä sekä Lestinjokilaakson Lestijärveltä tai Toholammilta käsin.

Tapiolan haltiakunta

Mielenkiinto alkoi äkkiä vaihtua epäluuloksi. Mitä uusi metsähallinto oikein merkitsi paikallisille, osin luvattomille metsäelinkeinoille? Täällähän oltiin totuttu käyttämään kruununmetsiä melkein rajoituksetta. Pian lehtien palstoilla valitettiin: ”*Mutta nyt ilmaantui äkkiä niin kuin taiwaasta tuo metsänhallinto eli Tapiolan haltiakunta, miksi sitä sanottanee ja uhkaawat kerrassaan wiedä meiltä pois metsät.*”

**Anne Ruuttula-Vasari:
Metsäherrana Keski-Pohjanmaalla**

Artikkeli perustuu tekijän väitöskirjaan, Herroja on epäiltävä aina, metsäherroja yli kaiken. Metsähallinnon ja pohjoissuomalaisen kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851-1900. Oulun yliopisto, Oulu 2004.

Pelättiin sitä, että metsähallinnon virkamiehet todella ottaisivat pois aikaisemmin suhteellisen vapaassa ja kontrolloimattomassa käytössä olleet kruununmetsät. Kansa kyseli, eivätkö kruununmetsät olleetkaan kansaa varten.

Metsänhoitajista tuli metsäherroja, joita herjattiin ja arvosteltiin julkisesti sanomalehtien palstoilla ja varsinkin ei-julkisuudessa, selän takana sydänmailla. Metsäherrojen korkeita palkkoja ja vähäistä työtä ihmeteltiin.

Metsänhoitajia syytettiin turhiksi, herraskaisiksi ja ruotsinmielisiksi. *”Ennen virkamiehet elivät niin kohteliaasti, ettei kuinkaan saata sanoa koskaan virkamiesten syyttä suotta sortaneen rahwasta, josta kiitos ja kunnia heille. Mutta nyt owat wanhat kadonneet, ja kaikki uusiksi tulleet, muut kaikkia, waan kansa elääpi vanhallaan eikä opi hewillä warsinkin noita uusia metsä-asetuksia noudattamaan.”*

Kirjoittajan mielestä metsähallinto ja metsien käyttöä hillinneet asetukset veivät koko kansan perikatoon

sakottamalla ankarasti kruununmetsien puiden otosta. Aiemmin kirjoittaja oli toivottanut metsäherrat tervetulleeksi hyvien neuvojen kera.

Kahnauksia

Paikallinen väestö vikuroi metsäherroja vastaan monin tavoin. Metsänhoitajat totesivat, että metsäpalot usein pääsivät irti kydöttäjien, niittymiesten, kalastajien tai huolimattomien ohikulkijoiden takia. Onnetonta oli se, ettei kansa oikein halunnut metsäpaloja sammutella. Väestöä syytettiin laiskuudesta. Joutuipa kerran metsäherra itse käräjille siitä, että yritti saada väkisellä kainuulaisia talonpoikia sammuttamaan metsäpaloa kruununmetsissä. Sammuttamisen sijasta miehet aloittivat nyrkkeilyn.

Paikallinen väestö syytti lehtien palstoilla myös metsäherroja laiskuudesta. Kalajoelta kirjoitettiin, kuinka metsäherran oli tarvinnut liikkua vain kahtena päivänä edellisenä talvena (1862) mittaamassa kruunulta ostettuja tervaksia: *”Kuinkahan sitten*

kannattanee walta-wareoistansa vuosittain maksaa kamarissa istuskelewalla metsäherralle korkian palkan.”

Kyseinen metsänhoitaja asui Nivalassa ja hän joutui kamppailemaan, että olisi saanut myytyä kruununmetsistä paikallisille sahayrittäjille puutavaraa. Yrittäjille metsähallinnon puu ei kelvannut, koska paikalliset talonpojat myivät puuta halvemmalla. Kilpailua ei syntynyt.

von zweybergit, svanströmit, sandströmit, gebhardit pitkin Pohjanmaata

Ensimmäiset metsänhoitajat olivat suurimmaksi osaksi suomenruotsalaisia. Virkakielenä oli ruotsi, jota pohjoissuomalainen maalaisväestö ei osannut.

Ruotsin kieltä käyttävä ja puhuva metsähallinto oli erinomainen aihe suomenkieliselle lehdistölle pitkäksi aikaa. Ruotsinkielinen lehdistö keskittyi puolustamaan metsähallinnon toimia. Yhteisen kielen puuttuminen osaltaan ajoi yhteentörmäyksiin.

Metsähallituksen virkamiehet eivät tunteneet kansan tapoja ja elinkeinoja, koska heillä oli nimenomaan metsänhoidollinen koulutus. Monelle olikin yllätys, että metsänmittaamisen sijasta metsänhoitajan päivän täytti kruununmetsien asutusasioiden hoito tai metsävarkaitten kanssa käräjöinti.

Metsähallinto perustettiin aikana, jolloin metsien taloudellinen hyödyntäminen kansallistaloudellisessa hengessä oli tärkeintä. Sen sijaan pohjoissuomalainen väestö eli puutteessa, jota monesti helpotettiin kruununmetsän tuotteilla, ja useimmiten luvatta, siis varastamalla. Vastakkain olivat paikallinen ja valtakunnallinen etu. Kuulostaa edelleenkin tutulta asetelmalta suomalaisessa metsäpolitiikassa.

Yhteiskunnan sosiaalinen rakenne, tilaton väestö asutusongelmineen, nälkäkatastrofit, vanhan ja uuden maatalouden murrosaika sekä elinkeinojen kehittymättömyys pitivät yllä vastakohtaisuuksia. Valtionmaiden käytön rajoitus kohdistui useimmiten juuri niihin, joiden taloudellinen asema oli muuten heikko. Kruununmetsien vapaasta hyödyntämisestä ei äkkiä siirrytty järjestelmälliseen metsänhoitoon ja metsätalouteen.

Anne Ruuttula-Vasari:
Metsäherrana Keski-Pohjanmaalla

Artikkeli perustuu tekijän väitöskirjaan, Herroja on epäiltävä aina, metsäherroja yli kaiken. Metsähallinnon ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851-1900. Oulun yliopisto, Oulu 2004.

1860-luvulla köyhyys ja elämänpiirin pienuus hallitsivat maalaisväestön elämää. Keski-Pohjanmaalla ja yleensäkin koko Pohjois-Suomessa elämää oli totuttu parantamaan kruununmetsistä otetuilla puilla tai polttamalla tervaa kruununmetsissä. Itse metsähallinnosta oltiin saatettu kuulla kirkkomatkalla tai kaupunkimatkalla: *"Oli kuulemma pitäjään tullut niitä ruotsinkielisiä metsäherroja. Mitähän nekin tekevät? Eihän niiden nimeä osannut edes lausua."*

Viimeistään silloin metsähallinto tuli tutuksi, kun tervaa luvatta polttanut sai kutsun käräjille tai metsänvartija takavarikoi luvatta kaadettuja kruununpuita.

Metsänhoitajan virkaan liittyneet vaatimukset olivat yksinkertaisesti ylimitoitettuja ja olosuhteisiin sopimattomia. Pelkällä hevuskulkuneuvolla ei pidetty hoitoaluetta hallinnassa. Yllätys oli sekin, että metsä saattoi olla pohjoissuomalaisen koti, talouden turva ja elinkeino. Ja jos metsänhoitaja oppikin ymmärtämään paikallisia olosuhteita ja luovimaan väestön joukossa,

niin vastaavasti keskusvirasto Helsingissä oli kaukana pohjalaisten todellisuudesta.

Metsänhoitajien tilanne ja työnkuva alkoivat muuttua 1800-luvun vaihtuessa 1900-lukuun. Metsänhoitajien rooli vihatusta ruotsinkielisestä metsäherrasta saattoi monella paikkakunnalla muuttua arvostetuksi sivistyksen ja uusien aatteiden tuojaksi. Tällainen arvostettu vaikuttaja oli Lestijärvellä ja myöhemmin Toholammilla asunut aluemetsänhoitaja Albert Gebhard.

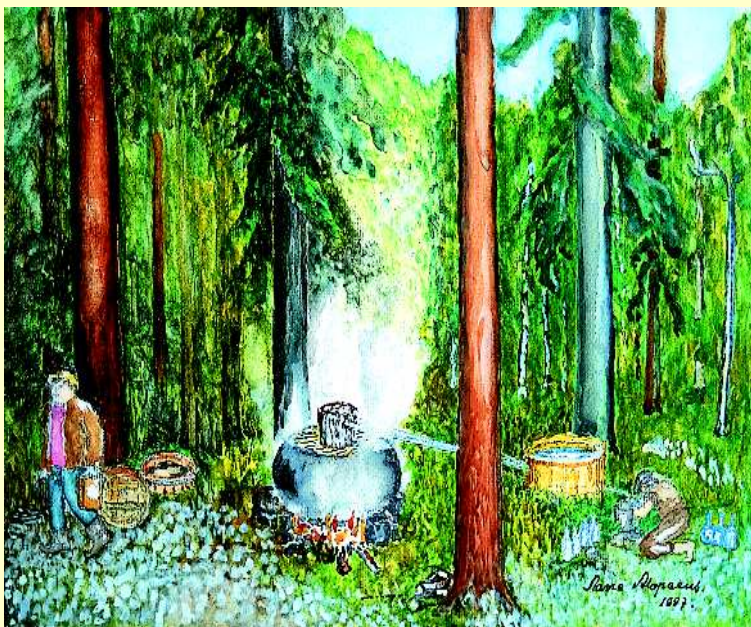
Forstmestari Alopaeus – uuden ajan airueena Sievissä

Vuonna 1905 Sievin Vanhallekirkolle tuli sen ajan mittapuun mukaan kiintoisa säätyläisperhe. Kalajoen hoitoalueen aluemetsänhoitajaksi valittu Väinö Johannes Alopaeus toi sellaisen sävayksen kylän elämään, että siitä riitti pitkäksi aikaa siunailemista. Uusi virkamies, mikä lie mehtähera, forstmestari ja forstmestarin rouva alkoivat näkyä niin monessa kylän kehittämissasiassa, että tarmoa täytyy ihmetellä.

Anne Ruuttula-Vasari:
Metsäherrana Keski-Pohjanmaalla

Artikkeli perustuu tekijän väitöskirjaan, Herroja on epäiltävä aina, metsäherroja yli kaiken. Metsähallinnon ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851-1900. Oulun yliopisto, Oulu 2004.

Monessa kohtaa törmää tämän pariskunnan käden jälkeen Sievissä. Alopaeukset ehtivät olla mukana meijeritoiminnassa, koulutoiminnassa, karjanjalostuksessa ja yhdistystoiminnassa. Jo kunnan ensimmäisten viinimarjapensaiden tiedetään kasvaneen Alopaeusten puutarhassa. Myös Sievin ensimmäiset heinäseipäät ilmaantuivat metsänhoitajan pellolle.

Vain 50 vuotta aikaisemmin pohjalaiset olivat täysin ylenkatsooneet Kalajoen hoitoalueen metsäherran; ”...mitä sellaisella miehellä tekee, joka vain kamarissa istuskelee”. Nyt 1900-luvun alussa metsäherran tekemisiä katsottiin sillä silmällä, mitenkä otettaisiin oppia ja saataisiin maatalouskin paremmalle kannalle.

Aarre Alopaeus on kuvannut, kuinka isän, Kalajoen hoitoalueen aluemetsänhoitaja Väinö Alopaeuksen matkan varrelle kruununmetsissä sattui viinapannuja 1900-luvun alussa. Kuva SKSA/arv.

Anne Ruuttula-Vasari:
Metsäherrana Keski-Pohjanmaalla

Artikkeli perustuu tekijän väitöskirjaan, Herroja on epäiltävä aina, metsäherroja yli kaiken. Metsähallinnon ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruununmetsissä vuosina 1851-1900. Oulun yliopisto, Oulu 2004.